

Till: Uppsala Kommun

Från: Uppsala Naturskyddsförening
Ordförande, Per Hedberg

Yttrande över Översiktspan för Uppsala kommun, samrådsförslag, KSN-2014-1327

Samrådsförslaget handlar om en uppdatering av ÖP2010 med ett förlängt tidsperspektiv till 2050, och en högre takt i befolknings- och näringslivsutvecklingen. Begreppet ”planperioden” används således för hela tidsperioden tom år 2050.

ÖP är en avsiktsförklaring om hur den fysiska miljön bör utvecklas, i staden, på landsbygden och i tätorterna. En översiktsplan ska hantera hela kommunens yta.

Det är inte helt enkelt att yttra sig över något som mer framstår som en process än en produkt. Det innebär även svårigheter att, som ideell förening skapa sig tid och överblick för att hantera ett så omfattande dokument. Därför har vi valt att skriva vårt yttrande, dels på en mycket övergripande, principiell, nivå, och dels i form av kommentarer till det skrivna materialet.

Huvudsyftet med en översiktsplan kan uttryckas som att kommunens politiska ledning på ett kontrollerat (i enlighet med befintlig lagstiftning) sätt omvandlar naturområde inklusive ”kulturmark” till tätort/stad – bebyggelse. Det är viktigt att detta sker inte bara med lagar som avgränsning, utan även med ett bredare perspektiv och en ödmjukhet inför framtida generationers livskvalitet då många av de processer som byggandet av staden medför i princip är irreversibla. Detta kan sammanfattas i begreppet Hållbar Utveckling.

I detta perspektiv är det olyckligt att så mycket av bebyggelseutvecklingen i första hand styrs av ekonomiska hänsyn där det ofta tas för givet att det är bättre ju mer tillväxt vi har, dvs. ju mer omfattande bebyggelsen för boende och verksamhet blir. Hållbar Utveckling innefattar utöver det ekonomiska perspektivet även det sociala och ekologiska perspektivet. Med det som grund är det viktigt att t ex barnkonventionen och den kunskap om hur olika miljöfaktorer på verkar hälsan hos befolkningen.

Föreningen har valt att dela in sitt remissvar på Översiktsplane 2016 i två delar, först några övergripande frågor och sedan en mer detaljerad kommentarlista kopplade till Översiktsplanens kapitelindelning.

Del 1 - Viktiga framtidsfrågor för Uppsala kommun.

Om Markanvändning.

När mark tas i anspråk för bebyggelse och näringar bör kommunen, i någon form av proportionalitet avsätta kompensationsmark, inte enbart i form av parkmiljöer utan även ”brukbar mark”. Sådan mark är viktig för alla kommunens innevånare, särskilt för de i sammanhanget ”svaga grupperna” (barn, ungdomar, äldre och billösa) som inte själva/av egen kraft, kan ta sig till naturområden långt från deras bostäder. Vi måste komma ifrån den förlegade synen att kommunens invånare bara använder grönytor för betraktelse och filosoferande. Det måste finnas tillgång till mark som kommuninnevånarna kan använda – ”bruka” för att nyttja, och även stötta, ett flertal ekosystemtjänster.

Det kan t ex innebära platser som individer eller förskolegrupper och skolklasser kan använda till ex:

- barn får bygga kojor
- hundägare kan rasta sina hundar (givetvis med skyldighet att plocka upp efter hunden)
- man kan träffas och grilla
- man kan mata fåglar, sätta upp fågelholkar, fladdermusholkar bygga insektsholkar
- man kan ha komposter
- man kan ha bikupor

Det kan också innebära att större områden lägre ut från de centrala delarna avsätts t ex som skolskogar för att kommunens skolor ska kunna leva upp till de krav som lgr-11 ställer på t ex friluftsliv i undervisningen.

I en värld där den tillgängliga odlingsmarken ständigt, och i ökande hastighet, minskar är det inte förenligt med Hållbar Utveckling att använda högklassig jordbruksmark för byggande.

Föreningen ser ett problem vad gäller trycket på villatomter. Den nuvarande tendensen är att marknaden för enskilda tomter är mycket lukrativ. Det är inte helt enkelt att se hur samhället på bästa sätt ska hantera detta. En väg skulle kunna vara att inte tillåta enfamiljshus inom staden, utan där reservera all mark för flerbostadshus och byggande på höjden. Enfamiljshus skulle kunna lokaliseras till tätorter utanför centrala Uppsala. Föreningen förslår att kommunen i så fall vid planläggning av enfamiljshus alltid avsätter mark för flerbostadshus i nordläge om villakvarteren så att det inte uppstår tveksamheter när det, i framtiden, är dags att förtäta områden.

Friluftslivsplan

Föreningen anser att kommunen måste ta fram en Friluftslivsplan. Under de sista två mandatperioderna har politiken fokuserat väldigt mycket på stora arenor. Om man ser till det stora antalet kommuninnevånare i framtiden så är förmodligen tillgången till mark för friluftsliv av större betydelse för folkhälsan. På samtliga arenor är det fler platser för de som sitter still och tittar på, än för de som aktivt utövar någon sport.

Om befolkningen ökar enligt prognoserna kommer det att bli stor konkurrens om den tillgängliga marken – för att främja folkhälsan och friluftslivet är det viktigt att kommunen tar sitt ansvar och tar fram en friluftslivsplan där mark lämplig för friluftsliv skyddas mot annan form av exploatering!

I sammanhanget vill vi även påpeka att kommunen har en skyldighet att se till att skolan följer rådande läroplan. I den sista läroplanen är kraven på friluftsliv inskrivna i idrott och hälsa-ämne på ett sätt som många skolor inte kan leva upp till med befintlig tillgång på friluftsmark och befintliga kommunikationer.

Årike Fyris

Föreningen ser med oro hur kommunen löper risken att ”de små stegens tyranni” kommer att styra utvecklingen i stället för en medveten strategisk planering. Vi uppfattar att det råder konsensus om att bilda ett reservat i Årike Fyris. Däremot råder det inte konsensus om hur det reservatet ska se ut – ”hur mycket bro” som behövs.

På diverse underlagskartor finns redan nu små steg som skulle kunna leda till en nu bilväg, en sydvästlänk som skulle sammanbinda E4:an med väg 55 via bilväg från E4 till Bergsbrunna station och vidare över Fyrisån för anslutning till Gottsunda Allé och sedan vidare över Hågaån där det lär finnas ett broreservat för att sedan ansluta till vägen UppsalaNäs – Skärfälten och väg 55.

Föreningen anser att detta inte är lämpligt så länge fordonsflottan är fossilberoende! Vi förordar i stället att man undersöker hur kollektivtrafiken från södra delarna av Uppsala, Gottsunda och Valsätra, kan dras – gärna på spår – dels via Dag Hammarskjölds-stråket och Kungsängsbron. Alternative söderut via Flottsund och Knivsta mot Stockholm. Spårvägen skulle också kunna passera Fyrisån vid Flottsund och sedan dras norr ut mot Bergsbrunna, och vidare i en slinga till resecentrum.

Råby park

Föreningen föreslår att kommunen omedelbart påbörjar ett arbete med att skydda och bevara skogen, Råby park. Det råder mycket stor brist på lämplig natur för friluftsliv, rekreation och skolverksamhet i stadens nordöstra delar. Råby Park ligger mycket bra till med en undergång under E4:an och två Linnéstigar som binder ihop området medt med Jälla nordost och Fyrisån i väst.

Flygplatsen Ärna.

Föreningen har viss förståelse för att kommunen har ett svårt dilemma vad gäller översiktsplanens relation till flygverksamheten vid Ärna och därför inte tar upp den som ett problem i översiktsplanen. Lagen säger att kommunen är skyldig att säkerställa att riksintressen kan bestå. Men det står alla politiker, på individuell – och parti-nivå, fritt att, på riksplanet, driva frågan att omlokalisera verksamheten.

Verksamheten kring Ärna som det ser ut nu, innebär att Uppsala kommun tvingas vidta mått och steg för att skydda den mest miljöförstörande och, för kommunens utveckling, mest begränsande verksamheten som finns i Uppsala. Flygflottiljens kapacitet medger inte att kommunen bygger på höjden i stora områden och dessutom förhindrar den att kommunen bygger ut vindkraft i, för den, gynnsamma lägen. Och om flygplatsen omlokaliserade skulle mycket stora områden frigöras för stadens utveckling.

I sammanhanget vill vi notera att

- försvaret har redan en gång lagt ner flygflottiljen F 16
- försvaret har (med tveksam motivation) förhandlat fram tillstånd för civil flygtrafik
- det är oförsvarligt att ha en sådan verksamhet mitt i Sveriges fjärde största stad, 5 km från centrum
- det är oförsvarligt att ha en sådan verksamhet mitt i det, ur miljösynpunkt, känsligaste området i Uppsalas närhet
- det är, för Uppsalas befolkning, mycket tveksamt om det är gynnsamt att ha en militär flygplats som förmodligen inom en nära framtid kommer att i anspråkstas av NATO-verksamhet i centrala Uppsala.

Föreningen anser att flygverksamheten vid Ärna måste diskuteras i det perspektiv som översiktsplanen berör – fram till 2050! Föreningens förslag är att Ärnas framtida flygverksamhet flyttas till en lämpligare plats.

Vatten

Det är en primär skyldighet för kommunen att säkra grund/färskvatten tillgången, dagvattenhanteringen och avloppsvattenhanteringen. Men det är även en skyldighet att säkra invånarnas tillgång till de naturliga vattensystemen, sjöar och rinnande vatten, som finns inom kommungränserna. Det är av största vikt att i planarbeten säkra tillgång till stränder, badplatser och tillgång till båtplatser. Detta kommer att vara en viktig del i friluftslivsplanen.

Kommunikationer

Föreningen anser att kommunen måste ta ansvar för att förändra kommunikationsmönster så att fossila bränslen fasas ut. Detta är nödvändigt för att uppnå en koldioxidneutral kommun. Översiktsplaneringen kan bidra till detta genom att begränsa fossilberoende trafik i centrum, t ex en fossilbränslefri zon i de centrala delarna. Denna zon kan med tiden utvidgas samtidigt som kollektivtrafiken förbättras.

Föreningen vill se en framtid utan fossilbränsle drivna bilar, men håller öppet för att av elbilar och/eller bränslecells bilar kommer att bli vanliga i framtiden vilket innebär att vi förmodligen bör ha kvar en infrastruktur som tillåter individuella fordon. En god sådan struktur kan till och med påskynda utvecklingen av alternativa drivsystem

Föreningen anser också att det är viktigt att reservera mark för eventuell spårbunden trafik i någon form i framtiden, så att vi inte bygger bort den möjligheten.

Uppsala kommun har redan en berömvärd målsättning att bli en bra cykelstad, dock är det viktigt att i så långa tidsperspektiv ha en ödmjuk inställning till vad utvecklingen kan frambringe. Föreningen vill frånhållas att det förmodligen inte räcker med konventionella cykelbanor. Som utvecklingen ser ut kommer vi inom en snar framtid att ha elcyklar som medför betydligt högre genomsnittshastigheter för cyklar än vad som gäller i dag. Till en början kan dessa snabbcyklar få ta över de gator som fossiltrafiken inte får tillgång till.

Den bebyggda miljön

När staden byggs ut i fortsättningen måste stor hänsyn tas till alla människors behov. Det måste t ex avsättas tillräckligt mycket mark för förskolor och skolor. Med barnkonventionen som grund kan det inte vara rätt att barn förvaras i miljöer berövade på natur. Vi vill inte se förskolor på byggnaders tak och vi vill inte se förskolor eller skolor där skolgårdarna inte uppfyller boverkets krav!

Föreningen vill också trycka på att omgivningsfaktorer i form av ljud, störande buller från vägar mm och störande ljus från diverse omgivande verksamheter, vägar, idrottsplatser osv måste minimeras.

Del 2 – kommentarer kopplade till Översiktsplaneförelagets kapitel.

Uppsala Naturskyddsförening hyser stor respekt för komplexiteten i arbetet med översiktsplanen. Det är synnerligen stora utmaningar som kommunen står inför, särskilt i ambitionen att själva staden skall växa för att möta den stora urbanisering som pågår och väntas under kommande decennier.

För att förebygga risken för markanvändningskonflikter så bör man från början undvika exploateringsplaner i redan kända och troliga konfliktområden. Det spar arbete, tid och pengar, och inte minst livskvalitet hos de närboende som annars känner sorg och hopplöshet över om värdefulla naturområden av stor betydelse för boendemiljön exploateras alltför bryskt.

Översiktsplan Uppsala kommun 2015

Del A Huvudhandling

s.4 Förord.

Redan här vill vi lyfta fram att staden inte bör bygga bort viktiga befintliga värden inom stadsväven. Meningen: ”Inom staden ska tätheten öka i noder och sammanbindande stråk, särskilt i en zon inom fyra kilometer från resecentrum.” Inger en viss oro! (Där återfinns t ex stadsskogen och det angränsande Norbyvreten, Odinslund, von Bahrska häcken, Gränbyfältet, inklusive 4H-gården, Röbo, Kungsängen, Övre föret med många fler värdefulla miljöer) Uppsala stad har på sina håll, även i direkt närhet till dessa noder och stråk, inom fyra km från Resecentrum, oerhört värdefulla natur- och kultur miljöer, som kan vara avgörande för många människor i befintliga bostäder. Det blir därför en utmaning att balansera dessa intressen mot varandra. Vi menar att ibland kan platsens befintliga värden vara högre än platsens potentiella värde som förtätad nod eller stråk.

s. 12 Kommunens viljeinriktning inom fyra temaområden.

Andra stycket: Här räknas ett antal ”allmänna intressen” upp. Det finns flera s.k. allmänna intressen, som preciseras i PBL och Miljöbalken. Bland annat hushållning med mark- och

vattenområden. Av PBL framgår även att kommunen i sin översiktsplan ska redovisa hur man ska klara av att följa miljö kvalitetsnormer, bland annat för vatten. Även riksintressen skall beaktas i ÖP och kan nämnas i detta avsnitt. Då vi i vårt yttrande återkommer till Vattenförvaltningsfrågor, däribland miljö kvalitetsnormer för vatten så anser vi att man redan här i samband med att allmänna intressen presenteras, kan lyfta upp viktiga grundförutsättningar om vad som skall hanteras i översiktsplaner.

s. 14-34 redovisar ett antal Mål 1-12. Under varje mål följer en text och en grå ruta med viktiga frågor, viktiga aspekter och åtaganden. Gråa rutan börjar med en uppmaning: ”Dessa steg behöver preciseras och diskuteras under den fortsatta dialogen kring översiktsplanen.”

Här finns alltså ett uttalat önskemål om inspel från samrådsparterna! Då bör vi anta utmaningen att förädla och förbättra! Vi lyfter här fram några förslag till preciseringar:

s. 14 Uppsala i världen: Mål 1.

fjärde punkten: Här nämns ”... variation av attraktiva, levande miljöer...”. Vi ser gärna att man redan här kan lyfta fram och värdera de viktiga naturmiljöer, som i hög grad bidrar till att göra Uppsala till en attraktiv stad. Ex. ”En del av denna goda livsmiljö är möjligheten till möte med de vackra och artrika naturmiljöer, som bland annat genom ortens Linné-arv bidrar till att placera ”Uppsala i världen”.

s. 15 Uppsala i världen: Mål 2.

I den grå rutan lyfts flera viktiga frågor och aspekter fram som bland annat rör ekosystemtjänster, ekologiska samband med mera. Vi ser positivt på att begreppet ekosystemtjänster börjar etableras, här finns möjligheter att kommunicera viktiga grundläggande värden för en ny och bredare grupp människor, än de som traditionellt intresserat sig för naturens olika värden.

Sista i den grå rutan på s 15 önskar vi se en komplettering med ännu en punkt: ”Att säkra och förbättra tillgången till när-natur för skolor och förskolors verksamhet i form av lek och annan pedagogisk verksamhet.

s. 17 Uppsala i världen: Mål 3.

”Uppsalas platsunika förutsättningar tas strategiskt till vara, värnas och utvecklas.”

Här menar vi, eftersom översiktsplanen beskriver en förtätning av själva staden, inom den s.k. ”stadsväven”, att det är mycket viktigt att värna de bostadsnära, stadsdelsnära naturområden som finns kvar. Många naturområden, som ligger kvar inom dagens stadsväv är mycket välfrekventerade av närboende. Dessa områden är i många fall viktiga för lokala bostadsområdet, stadsdelen och för framtida boende i nya bostadsområden och stadsdelar, allteftersom stadsväven fylls med framtida nya bostadsområden. Här är det viktigt att identifiera dessa viktiga områden, innan oförsiktiga markanvisningar ges och exploateringsprojekt startas. De små närliggande naturområdena intill stadens bostadsområden kan vara mycket viktiga för möjligheten till vardagsavkopplingen under

promenader eller friluftslivsaktiviteter på kvällar och helger. Det är viktigt med en hög ambitionsnivå avseende de stora naturområdena som skyddats och bör skyddas i naturreservat, men de tillgodoser inte alltid det viktiga folkhälsoarbetet som vi bedriver till vardags, under kvällspromenader och lek och upptäcktsutflykter med barnen på helgerna. Även om ”Uppsalas unika landskap, kulturmiljöer, stads-, natur- och vattenmiljöer” skall värnas tredje punkten s. 17 så vill vi alltså att kommunen i översiktsplanen ytterligare lyfter fram och förtydligar betydelsen av det lite mer anonyma naturmiljöerna, som är så viktiga för att varje bostadsområde, så att så många som möjligt skall kunna nå rekreativa naturområden inom promenadavstånd från bostaden. Här är det vår uppfattning att anlagda parker inte kan erbjuda hela det spektra av ”grönupplevelser” som även många stadsbor behöver. Tillgång till natur i det vardagslandskap som ligger nära våra bostadsområden leder till bättre förståelse av natur, landskap, miljöfrågor och naturens ekosystemtjänster. När-naturen har en viktig pedagogisk aspekt, inte bara för skolor, utan även för barn och vuxna, i deras livslånga lärande.

s. 17 i gråa rutan, punkt 2. En ny eller kompletterad punkt 2, med ”naturmiljöer”. ”Att öka tillgängligheten till info... förstå betydelsen av kulturhistoriska och estetiska värden, samt naturmiljöernas värden”

Vi blir fler: Mål 4, sist i rutan på sidan 20:

Ny punkt: Att i strategin för markförvärv även beakta behovet av bostadsnära naturmiljöer. Där ambitionen behöver vara att kommunen fortsätter att vara huvudman för allmän platsmark, inte bara för framtida parker, utan även nya närnaturområden som sparas intill framtida exploateringsområden.

Vi blir fler: Mål 6, De samhällstekniska försörjningssystemen...s. 22

Vi ser det som positivt att översiktsplanen återigen nämner ”ekosystemtjänster”.

Här vill vi lyfta fram behovet av dagvattenhantering, kanske genom att komplettera med en ny punkt i gråa rutan, under ”viktiga aspekter och frågor för efterföljande planering och genomförande”:

- ”Att säkra utrymme i stadsväven för öppna dagvattenlösningar, för rening, upplevelse, kunskapsutveckling och biologisk mångfald.”

En kommun för alla: Mål 7. U-a fysiskt och socialt sammanhållet...s 25

Här vill vi berömma kommunen för sin höga ambition vad gäller utvecklingen av cykelstaden Uppsala!

Vi vill förtydliga, i punkt 2, under ”Viktiga aspekter...” i den grå rutan, med att även ”naturområden” bör vara en del av de miljöer som upplevs som tillgängliga.

En kommun för alla: Mål 8, ... plats för... spontana och planerade aktiviteter. S. 26

Här bör ambitionen ”Det finns god tillgång till närhet till park, närnatur och friluftsområden...” avspeglade sig i den grå rutan, under Viktiga aspekter: ”Att i planeringen inom stadsväven och tätorterna tillgodose behovet av närnatur för spontan vistelse, lek etc.”

samt under Åtaganden: Bevara mark av närnaturkaraktär och förvalta natur- och skogsmiljöer så att de inbjuder till spontan vistelse och erbjuder känsla av sammanhang.

FRÅN SJU SCENARIER TILL TVÅ STRUKTURBILDER

Vi delar uppfattningen att de två strukturbilder som ÖP lyft för vidare diskussion är de lämpligaste för att på ett uthålligt sätt möta den väntade inflyttningen till kommunen.

Däremot vill vi lyfta upp frågan om boendet på den rena landsbygden. I kartbilderna på sidan 46-47 nämns att båda strukturbilderna Flerkärnig och Enkärnig räknar med 1000 bostäder på landsbygden.

Detta motsvarar cirka 30 nya villor per år fram till 2050. Utan att ha siffror på tidigare tillskott av villor på ren landsbygd anar vi att antalet varit avsevärt fler än 30 årligen. Här ser vi en utmaning som behöver hanteras. Antalet inflyttare till kommunen som önskar bygga villa på landsbygden är sannolikt högre. Detta antyds ex. i det avvisade scenario 1, Utspridning, där ÖP konstaterar att ”scenariot är genomförbart ur ett marknadsperspektiv”. Här finns flera utmaningar: 1. ÖP måste tillräckligt tydligt ge stöd åt avslag på förhandsbesked och bygglov. 2. Vid ett majoritetsskifte finns en risk att nästa revidering av ÖP kommer att närma sig scenario 1. Hur påverkas strukturbilderna Flerkärnig och Enkärnig av en större framtida bebyggelse på landsbygden?

En stor spridd villabebyggelse kan vara kostnadsdrivande för kommunal service genom att framtvunga kommunala VA-åtaganden för att förhindra att en stor mängd enskilda avlopp påverkar dricksvattenkvalitet och ytvattenförekomster. För att, över den långa planperioden, vidmakthålla kommunenes planmonopol krävs en konsekvensanalys. Det är av stor vikt att kommunenes planering inte fräntar eventuell villabebyggelse kostnadsansvaret för VA-lösningar.

PLANBESKRIVNING

Stadsväven. S 57

Inom stadsväven anges ett par ”mjuka” markanvändningssorter (punktlistan 2. 57). Vi menar att flera omistliga något större naturområden inom stadsväven bör motivera att listan utökas med ”Naturområden”. Förutom att Stadsskogen i sin helhet ligger inom stadsvävens 4 km-zon, så har vi stora delar av Årike Fyris och delar av Hågadalen. Dessutom omistliga naturområden såsom Stabbyskogen, Kronparken, Gula Stigen-stråket samt oexploaterade delar av åsen vid Rödbo, Galgbacken, Sten Sture monumentet och åsen söder om Ulleråker. Begreppet ”Park- och naturlänk” för tankarna till smala stråk av odefinierad ”grönska” längs en gc-väg. Beskrivningen av ”Park- och naturlänk” s 67-69 nyanserar bilden något, men detta bör även märkas under beskrivningen av ”Stadsväven”.

Sammanfattning: Punktlistan över markanvändningssorter inom stadsväven bör kompletteras med ”Naturområden”.

I förlängningen bör dessa omistliga naturområden inom stadsväven ges ett långsiktigt skydd, t.ex. som kommunala naturreservat.

Stadsdelsnod, s 61.

Här beskrivs att hög täthet eftersträvas inom en radie på ca 300 m. I de fall det finns värdefulla mindre naturmiljöer, exempelvis längs gång- och cykelvägar inom denna radie ser vi gärna att dessa värden beaktas och beskrivs. För att inte riskera att den befolkning som bor här inte endast hänvisas till anlagda mindre parkmiljöer för sin naturupplevelse.

Stadsstråk s 63

Även för stadsstråken kan det i vissa fall finnas skäl för en nyansering som går längre än de beskrivna ”särskilda inriktningar” på sidan 64-65.

Nybystråket nämns inte, men där det passerar von Bahrska häcken bör man tydliggöra att det skogsstråket har höga lokala värden för boende i angränsande bostadsområden/stadsdelar. Särskilt viktigt då denna del av staden redan har underskott på naturkontakt.

Sävjastråket, s 64. Särskild inriktning bör kompletteras med följande inriktning: Sävjaåstråket passerar över det öppna landskapsrummet som gränsar till Årike Fyris och Sävjaån. Enligt tidigare diskussioner om gränser för naturreservatet Årike Fyris så vill vi återigen lyfta fram vikten av att inte bygga igen det öppna landskapet med en stadsvägg mellan Fyrislund och Kuggebro.

ÖP beskriver denna del av Sävjastråket på sidan 67, under ”slättlandet mellan central staden och sydöstra stadsdelarna”. Texten på sidan 67 bör nyansera beskrivningen av Sävjastråket på sidan 64.

Gottsundastråket, s 65. Mellan rondellen och infarten från Vårdsättravägen mot Gottsunda centrum finns skogspartier sparade, på en mark bestående av kuperade hållmarker. Tät exploatering kräver hårdhänt och omfattande sprängning, där man istället bör terränganpassa och hantera topografin på ett varsammare sätt.

Eriksbergsstråket, s 65. För att inte isolera Stadsskogen från kringliggande naturlandskap så är det väsentligt att den ensidiga stadsutvecklingen inte bara begränsas till där stråket passerar naturreservatet. Bland annat så är Eriksbergsparken, där en omdiskuterad markanvisning finns och där en hårt ifrågasatt detaljplanering pågår. Skogen har förhållandevis höga naturvärden och värdefulla upplevelsevärden för en tätare stadsdel i Eriksberg, upplevelsevärden som ytterligare kan utvecklas. Här finns också en viktig kompletterande skogslänk mellan Stadsskogen och Hågadalens östra sida. Den öppna ytan mellan Stadsskogen och Norbyvägen (”Norbyvreten”) har rekreativa värden och det vore mycket olyckligt om den ytan exploateras, åtminstone stora delar av den bör fortsätta att vara stadsdelspark. Det finns andra värden än att det tänkta stadsstråket längs Norbyvägen erhåller ”stadsmässighet”.

Större utvecklingsområden, s 66

Södra staden, s. 66

Inom ”södra staden”, där FÖP pågår finns mycket höga naturvärden, både ekologiska och i hög grad även rekreativa. Trots det stora ekonomiska trycket att få den stora investeringen att gå ihop så behöver stor hänsyn tas till områdets naturvärden.

Sydöstra stadsdelarna

i stycke två skrivs: Utöver detta bör den fördjupade översiktsplanen bevaka möjligheten att på lång sikt foga samman utvecklingsområdet med Uppsala stad via slätten norr om Sävjaån... med hänvisning till text om slättlandet, s 67. Vi önskar tydliga formuleringar, under båda avsnitten, om att öppningen i landskapsrummet, sett ifrån Årike Fyris och sett från väg och tåg – in mot Årike Fyris, inte skall byggas igen med verksamhetsområden eller bostäder, utan möjligen den extensivare antydda markanvändningen ”kommersiell odling (som idag), stadsodling och gröna idrotts- och rekreationsytor på övrig mark för att bevara en öppen karaktär i delar av området.” Detta bör sannolikt tydliggöras ännu mer, särskilt betydelsen av fortsatt åkerbruk (dagens kommersiella odling). Av flera skäl: Upplevelsemässiga skäl; Kungsängen, Årike Fyris med Övre Föret och andra målpunkter behöver dessa vidder för att bibehålla det fulla upplevelsevärdet. Värdet av att se Åriket från stadsranden och trafikstråken (gång- och cykelväg, väg och inte minst från tågen som angör och närmar sig staden) skall inte underskattas. Dessutom finns här stora arealer, för livsmedelsproduktion värdefull åkermark, dessutom intill Kungsängens gård. En viktig aspekt på exploatering i anslutning till Årike Fyris är att man bör undvika felaktigt utformad belysning av den typ som finns vid Studenternas IP. Inte minst idrottsytor bör belysas med modern armatur, som ger ljus där idrott utövas, och inte över omgivande landskap. Vi återkommer till belysningsfrågor senare i yttrandet.

Herrhagsskogen, 2 67

Herrhagsskogen har som bekant stora ekologiska värden. Här finns relativt stora arealer värdekärnor för biologisk mångfald som behöver beaktas. Här har kommunen möjlighet att anpassa tillkommande bebyggelse så att skogsmiljöerna kan behållas som rekreativ närmatur, områden som förskolor och skolor i bästa fall även kan använda som skolnära utepedagogiska miljöer. Arealen nyckelbiotoper är alltför stor för att bortse ifrån vid utvecklingen av området.

Slättlandet mellan centrala staden och sydöstra stadsdelarna

Se ovan under ”Sävjastråket”. Texten bör (ur naturvårdssynpunkt) kommentera pågående arbete med Årike Fyris-reservatet. Se även texten under ”Sydöstra stadsdelarna”!

Park- och naturlänk, s 67

Det är förstås positivt att stadens naturområden lyfts upp, men avsnittet känns alltför tunt. De stora värden som finns inom många av stadens små och större naturområden och inom länkarna kan ytterligare belysas i ett utvecklat kapitel. Det är positivt att begreppet ekosystemtjänster nämns på flera ställen i planhandlingen, om än ganska flyktigt. Det finns olika former av vägledning för hur man kan lyfta in ekosystemtjänster i planeringen. Det

finns en förbättringspotential i hur översiktsplanen bättre kan värdera olika ekosystemtjänster. Stadens ekosystemtjänster har i olika sammanhang delats in i:

- ”Stödjande” (Biologisk mångfald, Ekologiskt samspel, Upprätthållande av markens bördighet och Habitat)
- ”Reglerande” (Luftkvalitet, Bullerreglering, Skydd mot extremt väder, Vattenrening, Klimatanpassning och Pollinering)
- ”Kulturella” (Hälsa, Sinnlig upplevelse, Sociala interaktioner, Naturpedagogik och Symbolik och andlighet)
- ”Försörjande” (Matproduktion, Färskvatten, Material och Energi)

Sist i avsnittet, s 67, hänvisas till aktuellt planeringsunderlag för närmare information om ekologiska och sociala värden och deras potential längs de olika park- och naturlänkarna. Vi menar istället att planeringsunderlaget på ett tydligare sätt behöver lyftas in i själva översiktsplanen för att fullt ut beaktas och bli relevant vid framtida avvägningar och fortsatt stadsplanering.

Inriktning för Park- och naturlänk med huvudavrinningsstråk, s 68.

Vi identifierar ytterligare stråk som kan beskrivas, områden med natur- och parkmiljöer där dagvatten renas idag, och där det finns potential för utvecklad dagvattenhantering.

Ett sådant stråk går från Hågaån via Ekebydamarna och diken på Ekebyfältet, vidare upp längs Karlsrogatan. Sannolikt kan det finnas dagvattenkulvertar och dagvattenavrinning som kan avledas och renas i en utveckling av dagvattendammar på Ekebyfältet, utan att vare sig ta ytor från koloniområdena eller idrottsmöjligheterna.

Diken som avvattnar Kungsängen har nyligen grävts om. Här finns möjligen ett behov av fosforfällor och som kan fånga upp närsalter från djurhållning – i bra pedagogiska lägen.

VERKSAMHETSOMRÅDE

En utveckling av alltför bullerstörande verksamheter vid Läby Österby bergtäkt riskerar att leda till bullerstörningar in i Nåtens stora skogsområde. Det får exempelvis aldrig bli aktuellt med motorsportbanor, något som annars tenderar att samlokaliseras i anslutning till olika former av täktverksamheter.

DET GRÖNA OCH BLÅ, s 87.

Planerat naturreservat 89.

Vi ser mycket positivt på kommunens ambitioner att inrätta naturreservat vid Årika Fyris, Fjällnora och Hammarskog.

Med tanke på den omfattande förtätning och utveckling som kommer att ske under kommande

decennier vill vi se en än större ambition att ge omistliga naturområden ett långsiktigt bevarande, som kommunala naturreservat. Bland annat för att undvika att hamna i konfliktsituationer som följd av ovarsamma förtätningssidéer inom betydelsefulla närnaturmiljöer.

Vi föreslår också att kommunen ser över andra lämpliga naturområden att spara för framtiden så som t ex Råby Park. Dessutom anser vi att det är viktigt att t ex i reservatform skydda de vandringsleder och stigar som är viktiga för framtiden, t ex Linnéstigarna genom att säkra marken i omedelbar anslutning till stigarna.

Stort naturområde, s 90.

Miljöbalken:

Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär.

Stora opåverkade områden behöver en långsiktig hantering.

Vi anser att översiktsplanen 2010 hanterade dessa områden på ett bättre sätt än samrådsförslaget.

Omsatt till dagens begrepp ”Stora naturområden”, så saknar vi sådana som fanns med 2010. Än hellre ser vi att de föreslagna ”Stora naturområden” kompletteras med text och karta om ”Stora opåverkade områden”, med stöd av Miljöbalkens 3 kap, § 2.

Beskrivande text kan tydligare exemplifiera med exploateringar som är olämpliga för dessa områden. Föreningen är generellt positiv till vindkraft som energikälla, men i flera av dessa stora opåverkade områden skulle vindkraftparker vara förödande för områdenas naturvärden och ibland vildmarkskaraktärer.

Kartunderlag

Vi saknar ett flertal av de kartbilagor som följde med översiktsplanen 2010, och vi förutsätter att kartor kommer att tas fram till nästa skede i översiktsplanen. Bland annat vill vi förstås se kartor över naturvärdesinventeringen, skolornas närnatur med flera.

Å-stråk, 91-93

Vi anser att även Sävaån kan pekats ut, liksom även Librobäck samt vattendrag i östra delen av kommunen. Överhuvudtaget är det viktigt att alla åar, med alla sina biflöden, skyddas för följderna av exploatering. Den transport av oönskade ämnen som sker när kraftiga regn faller måste begränsas!

Särskilt värdefulla vatten, s 93

Här saknas vi flera värdefulla sjöar i östra kommundelarna som har sådana kvalitéer att de bör listas upp. Inte minst Vällen.

Vattendirektivet, statusklassning och åtgärdsbehov

Vi saknar en redovisning av det stora behovet av åtgärder för att nå de miljökvalitetsnormer som följer av Vattendirektivet. En sådan beskrivning bör åtminstone översiktligt beskrivas i översiktsplanen. Kommunen har ett fastställt dagvattenprogram, vilket är positivt. På sikt kan kommunen även behöva ta fram en övergripande vattenplan, vi känner inte till om kommunen redan har påbörjat en sådan. Ett flertal andra stora och resursstarka kommuner i landet har sådana Vattenplaner.

TRANSPORTINFRASTRUKTUR

Föreningen accepterar inte den föreslagna strategiska strävan att förenkla för och gynna privatbilism. Innan en betydande andel av bilflottan är fossilbränslefri borde kommunen i första hand satsa på kollektivtrafik!

Föreningen motsätter sig Översiktsplaneförslagets hantering av "Ultunalänk". Detta förslag måste hanteras i ett sammanhang med reservatsbildningen "Årike Fyris" och världsarvsansökan "The Rise of Systematical Biology".

Innan beslut fattas om en "Ultunalänk" måste även en utredning av alternativet att sammanbinda de södra stadsdelarna med Stockholm via Knivsta undersökas. I den planering som hittills redovisats finns, förutom förbindelsen med en eventuell station i Bergsbrunna även en fortsättning i form av en bilväg som ansluter till motorvägen nordost om Bergsbrunna. Föreningens bedömning är att detta inte är en framkomlig väg att uppnå en koldioxidneutral stad 2030!

Cykelstråk på landsbygden

De cykelstråk som pekas ut kan med fördel kompletteras med en avstickare till Fjällnora. Från Almunge-Knutbyvägen så är det endast 3 km felande länk, längs den bitvis otrygga vägen fram till Fjällnora, som behöver kompletteras.

TEKNISK ANLÄGGNING, s 101

Återvinningscentral, 101

Vi ser förstås mycket positivt på tankarna om kretsloppsparkar och flera återvinningscentraler.

Reningsverk

Fyrisån är en förhållandevis lite recipient som inte kan ta emot och späda ut föroreningar från en snabbt växande storstad. Det är positivt att ny forskning belyser problemen med andra föroreningar än de vanliga närsalterna som finns i avloppsvattnet. Här ligger förstås stora kostnader och utmaningar för att kunna rena bort läkemedelsrester, microplaster och bioaktiva ämnen som påverkar vattenmiljöerna.

KULTURMILJÖ, s 104

Vi önskar ett litet tillägg i texten om att det värdefulla kulturlandskapet i stor utsträckning består av äldre gårdar, byar och bebyggelsestrukturer som ligger i ett odlingshistoriskt kulturlandskap, där kulturmiljövärden och naturvärden ger det samlade värdet. För att behålla dessa värden behöver även naturmiljöerna hanteras varsamt, exempelvis då äldre byar förtätas. Hagmarkerna och småskaliga odlingslandskap kräver varsam hantering vid lokaliseringsprövning av ny bebyggelse – när de (på sidan 46-47) 1000 nya bostäderna skall lokaliseringsprövas inom kommunens landsbygder.

Belysningsstrategi, vikten av att begränsa risken för onödig ljusförorening

Vi önskar ett eget avsnitt i Översiktsplanen, om hur kommunen bör arbeta med belysning på ett medvetet sätt. Det finns förstås flera skäl till att belysningsfrågor behöver omsorgsfull behandling och dokumentet ”Strategi för belysning i Uppsala kommun” uppmärksammar många viktiga aspekter.

Där nämns även, helt kort, de oönskade effekterna av belysning; förlorad stjärnhimmel, risken för negativ påverkan på djurlivet, där påverkan på fisklivet nämns. Strategin är godkänd av dåvarande Byggnadsnämnden 2010.

Vi tror att, för att frågorna skall beaktas och hanteras i hela samhällsbyggnadskedjan, så bör de viktiga belysningsfrågorna hanteras i hela kedjan: översiktsplanen, fördjupade översiktsplaner, planprogram, detaljplaner, olika avtal och slutligen vid den kommunala upphandlingen samt i aktuella belysningsprogram och strategier.

Kunskapen om ljusföroreningars negativa påverkan på djurlivet och människors hälsa har ökat. Felaktig ljussättning kan påverka insektspopulationer, fladdermöss och fåglar negativt. Felaktig ljussättning kan även vara kontraproduktivt gentemot syftet med själva ljussättningen. Bländande ljuskällor försämrar mörkerseendet så att en avsedd trygghetsskapande effekt istället leder till upplevd utsatthet i en ljuskorridor omgiven av mörker.

Det här är förstås komplexa frågor, och Uppsala bör i kraft av sin storlek kunna ha den kompetens som krävs för att inte göra belysningsmässiga misstag. Möjligen kan belysningsstrategin uppdateras, med ytterligare fokus på att söka bevara och förbättra möjligheterna att uppleva natthimlens stjärnor, trots att staden växer och naturligtvis behöver sin belysning. Strategin bör även utvecklas i ett avsnitt hur man minimerar negativ påverkan från ljuskällor på särskilt ljuskänslig fauna, särskilt i viktiga naturmiljöer i stadens närhet. Möjligen är det lättare att kompetensmässigt sörja för en genomtänkt belysning inom staden, men det är förstås önskvärt att denna kunskap även får spridning till kransorter och till Trafikverkets vägnät. Antagligen är det ofta en fråga om val av rätt typ av armatur, då ligger avgörandet hos beställaren som måste göras medveten om belysningsstrategier, vinster och risker med produktvalet.

Vi vill exemplifiera belysningsproblem med situationen gällande belysningen vid studenternas IP. Omdiskuterad i UNT när den var nyinstallerad, men fortfarande en av stadens värsta källor till ljusföroreningar.

Med bättre anpassad armatur bör studenternas och andra idrottsplatser kunna lösa ljusbehovet på mark och isar, samtidigt som armaturernas bländande effekt på omlandet undviks.

Årike Fyris är kraftigt påverkat av strålkastarna på Studenternas, men samma armatur bländar och kan störa mörkerseendet och upplevelsen av stjärnhimlen ända borta vid Gamla Uppsala högar! Vid en kvällspromenad i Hågadalen märks den påtagliga skillnaden när Studenternas släcker för kvällen. Till sist: belysningen på isen vid denna enda anläggning Studenternas, svarar för en ansenlig del av den ljusbild som identifierar läget för staden vid horisonten, sett ifrån landsbygden, på flera mils avstånd. En förhållandevis dyr investering krävs för att åtgärda belysningsproblemen vid Studenternas, men förr eller senare är den nödvändig.

Uppsala 2015-11-15

Uppsala Naturskyddsförening

Per Hedberg, Ordförande